

ARAPLARIN DİLİNDEN HİKMETLER SEÇKİSİ

مختار الحكم من لسان العرب

Derleyen ve Çeviren
Enes Balı

ARAPLARIN DİLÜNDEN HİKMETLER SEÇKİSİ

مختار الحكم من لسان العرب

ARAPÇA-TÜRKÇE EDEBİYAT SERİSİ – 16

ISBN | 978-625-97705-7-4

41587 sertifika numaralı Muarrif Yayınları'nın 54. eseridir.

| **Enes Bali** tarafından hazırlandı.

| Yayın Yönetmenliğini **Muhammed Yasin Can** üstlendi.

| Kapak **Muhammed Yasin Can** tarafından tasarlandı. Mizanpaj **Çelebi Şenel** tarafından yapıldı; Arapça metinde 14 punto Microsoft Uighur fontu, Türkçe metinde 9 punto Berkeley LT Book fontu kullanıldı.

| **1. Baskı, Mart 2025, İstanbul**

| © Eserin yayın hakları anlaşmalı olarak Muarrif Yayınları'na aittir.

| *Yapım, Publishing and Media (P&M)*

| *Baskı, Enes Matbaa (Mat. Ser. Nu: 45822)*

MUARRIF
ARAPÇA EĞİTİM-YAYIN-MEDYA

Depo: Esenevler Mah. Atmaca Sok. No:3A Ümraniye/İstanbul

Yazışma Adresi: Aziz Mahmud Hüdayi Mah. Tepsi Fırını Sok. No:9/3 Üsküdar/İstanbul

0 530 225 21 81 – 0 850 304 17 58

muarrif.com – iletisim@muarrif.com

@muarrif (facebook, youtube, instagram, twitter, telegram, tiktok)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla
Hamd, alemlerin Rabbi olan Allah'a;
Salat ve selâm, O'nun Resûlü'ne,
güzide ashabına ve ümmetine olsun.

Bu Kitap Niçin Yazıldı ve Kitapta Neler Var?

Allah'ın güzel isimleri (Esmâü'l-Hüsna), O'nun sonsuz kudretini, rahmetini ve hikmetini anlamamız için bizlere birer anahtardır. Bu isimlerden biri de el-Hakîm ismi şerifidir. Hakîm ismi, Allah'ın sınırsız hikmet sahibi olduğunu, her tasarrufunda ince bir ayar ve hassas bir denge bulunduğunu, her şeyi en ince ayrıntısına kadar en mükemmel şekilde yarattığını ve kâinata hiçbir şeyin rastgele olmadığını ifade eder. O'nun hükmü mutlak, her tasarrufu hikmetlidir. Hakîm ismi ayrıca Allah'ın her şeyi sonsuz bir ilim ve kusursuz bir hikmetle yarattığını, her işinde en doğru hükmü verdiğini ve hiçbir şeyin boşuna yaratılmadığını gösterir. O'nun takdir ettiği her şeyde bir hikmet vardır; fakat insan, sınırlı aklıyla her zaman bu hikmeti kavrayamayabilir.

Kâinata bakıldığında, Allah'ın Hakîm isminin tecellileri her yerde görülmektedir. Göklerin ve yerin mükemmel düzeni, doğadaki uyum, insan bedenindeki hassas dengeler ve hayatın akışındaki ince hesaplar, hepsinin ardında sonsuz bir hikmet sahibinin varlığını gösterir. O'nun yarattığı her şey, en güzel ölçüye ve en mükemmel amaca sahiptir. Bizler bazen olayları kendi dar bakış açımızla değerlendirdiğimizde bir şeyi anlamsız veya haksız görebiliriz. Oysa Allah'ın her hükmü bir düzen ve hikmet içindedir. Zamanla anladığımız ve bazen anlamakta zorlandığımız nice olay, aslında O'nun sonsuz ilminin ve iradesinin bir sonucudur.

Kur'ân-ı Kerim'de birçok ayette Allah'ın el-Hakîm ismi geçmektedir. Rabbimiz, indirdiği vahyinde sonsuz hikmet sahibi olduğunu bildirmiştir. Kur'an'ın her ayeti, insanı düşündüren, hayata anlam kazandıran ve insanın dünya ve ahiret

yalculuğunu en doğru şekilde yönlendiren ilahi hikmetlerle doludur. İnsanın hakikate ulaşma yolunda en kıymetli yol arkadaşı olan hikmet, insanlığın en kadim hazinelerinden biridir. Bilgi, insanın zihnini aydınlatırken, hikmet kalbine ve ruhuna ışık tutar. Gerçek anlamda bilge olmak, sadece öğrenmekle değil, öğrendiğini doğru yerde ve doğru şekilde kullanmakla mümkündür. İşte bu yüzden hikmet, sıradan bir bilgi birikiminden çok daha derin ve anlamlı bir değerdir.

Tarih boyunca büyük medeniyetler, bilgiyi hikmetle yoğurarak yükselmiş, toplumlar hikmetin rehberliğinde adalet ve huzur bulmuştur. Peygamberler, âlimler, mutasavvıflar ve düşünürler, insanları yalnızca ilme değil, ilmin özüne, yani hikmete yönlendirmişlerdir. Çünkü hikmet, insanın kendini ve çevresini daha iyi anlamasına, doğru ile yanlış ayırt etmesine ve hayatını anlamlı bir şekilde yönlendirmesine vesile olur.

Geçmişten günümüze, hikmet ve bilgelikle yoğrulmuş özlü sözler, toplumların yol göstericisi olmuş, bireyleri hayatın anlamını ve doğru yolu bulmada rehberlik etmiştir. Asırlardır dilden dile aktarılan bu veciz sözler, yalnızca bir çağın değil, tüm zamanların yol göstericisi haline gelmiştir. Doğudan batıya, geçmişten bugüne, her toplum kendi hayat tecrübelerini, inançlarını ve değerlerini bu özlü sözlerde saklamış, onları nesilden nesile bir hazine gibi taşımıştır.

Arapların Dilinden Hikmetler Seçkisi, Arap dünyasının asırlar boyunca biriktirdiği hikmetli sözleri bir araya getirip okuyucuların istifadesine sunmak ve Allah'ın el-Hakim isminin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmak gayesiyle kaleme alındı. Arap kültürü, köklü medeniyeti ve derin düşünce dünyasıyla, insanı, hayatı ve hakikati anlamlandırma çabasında sayısız kıymetli söz ile doludur. Muteber ve çeşitli kaynaklardan yararlanılarak derlenmiş ve her biri ayrı bir hayat tecrübesi ve yaşantının yansıması olan bu hikmetler, sadece geçmişin değil, günümüz insanının da yolunu aydınlatacak evrensel öğütler barındırmaktadır.

Elinizde tuttuğunuz bu eser, sadece Arap dilindeki hikmetli sözleri bir araya getirmek için değil, aynı zamanda bu sözle-

rin anlamını, derinliğini ve evrenselliğini ortaya koymak için de hazırlandı. Bu hikmetli sözler, insanoğlunun değişmeyen dertlerine, arayışlarına ve hayatın özüne dair kadim cevaplar sunmasının yanı sıra adalet, sabır, dostluk, cömertlik, iyilik, zamanın kıymeti ve insani erdemler gibi pek çok konuda okuyuculara derin bir tefekkür kapısı aralayacaktır.

Hikmetin en güzel yanı, onu okuyanın zihninde ve ruhunda yeni pencereler açmasıdır. Bir kelime, bazen yılların öğretmediğini öğretebilir; bir cümle, hayatı bambaşka bir gözle görmemizi sağlayabilir. Bu yüzden, bu kitap yalnızca okunacak değil, üzerinde düşünülecek, içselleştirilecek bir eserdir. Çalışmamızdaki hikmetlerin, okuyucuların hayatlarına ışık tutmasını ve onları hikmetin derin sularında keyifli bir yolculuğa çıkarmasını diliyor, Arapların dilinden süzülüp gelen bu bilgelik incilerinin, her okuyucunun gönlünde farklı bir anlam ve değer kazanmasını temenni ediyorum.

Gerçek bilgelik, sadece bilmek değil, onu hayata tatbik edebilmektir.

Bilgelik ve hikmet dolu bir okuma yolculuğu dileğiyle..

Bu Kitap Kimler İçin Kaleme Alındı?

“Arapların Dilinden Hikmetler Seçkisi” kitabımızdan, İmam Hatip Ortaokulu ve Liseleri, Arapça Hazırlık Sınıfları, İslami İlimler ve İlahiyat Fakülteleri, Arapça Mütercim ve Tercümanlık Bölümleri, Arapça Öğretmenliği Bölümleri öğrencileri, YKS Arapça ve Arapça Hazırlık Muafiyet Sınavlarına hazırlananlar ile Klasik Arapça ile iştigal eden herkesin istifade edeceğine inanıyorum.

Uzun soluklu bir çalışmanın ürünü olan bu kitabımızda, muhtemel hataları en aza indirmek için azami gayret sarf etmiş olsak da insan ürünü olan hiçbir eser hatadan arı değildir. Yüce Rabbimizin Kitab-ı Hakîmi’nde buyurduğu üzere “Zira her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır.” (Yusuf/76) fetvasınca, tarafımıza yöneltilecek her türlü yapıcı eleştiri, katkı ve öneriye açık olduğumuzu ifade etmek istiyorum.

Son olarak, kitabın telif sürecinde görüşlerine başvurup desteklerini aldığım, çalışmanın son okumasını yapan Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Dr. Abdussamed BAKKALOĞLU'na şükranlarımı sunuyorum.

Enes Balı
Eskişehir, 2025

Allah kulunun tövbe etmesine, yolunu kaybedip de bulan, susuzluktan dili damağı kuruyup da suya erişen ve uzun süre çocuğı olmayıp da evlat sahibi olan kimseden daha çok sevinir.

إِنَّ اللَّهَ أَفْرَحُ بِتُوبَةِ الْعَبْدِ
مِنَ الْمُضِلِّ الْوَاحِدِ،
وَالظَّمَّانِ الْوَاحِدِ،
وَالْعَقِيمِ الْوَاحِدِ.

Kalbinden kıskançlığı ve açgözlülüğü çıkar ki, ayaklarındaki prangadan kurtulabilesin.

أَخْرَجَ الْحَسَدَ وَالطَّمَعِ مِنْ قَلْبِكَ،
تَحَلَّ الْقَيْدِ مِنْ رَجْلِكَ.

Ölümü unutmak kalbin pasıdır.

نِسْيَانُ الْمَوْتِ صَدَأُ الْقَلْبِ.

Diline söz geçiremeyen dostlarını kaybeder.

مَنْ أَطَاعَ لِسَانَهُ خَسِرَ خِلَاتَهُ.

Öfkenin başı cinnet, sonu nedamettir (pişmanlıktır).

أَوَّلُ الْعَصَبِ جُنُونٌ وَآخِرُهُ نَدَمٌ.

İhanet eden kendi sonunu hazırlar.

مَنْ خَانَ حَانَ.

Hayr.(iyilik) dilemenin bir veçhesi de kötülükten sakınmaktır.

مِنَ ابْتِغَاءِ الْخَيْرِ ابْتِغَاءُ الشَّرِّ.

Komşu hakkına riayet etmeyen,
soysuzluğunu ortaya koymuş
olur.

مَنْ تَعَدَّى عَلَى جَارِهِ
دَلَّ عَلَى نُومِ نَجَارِهِ.

Akraba zulmü kılıç darbesinden
daha çok ızdırıp verir.

ظَلَمُ الْأَقَارِبِ أَشَدُّ مَضَضًا
مِنْ وَقَعِ السَّيْفِ.

Er kişi sözünün eridir,
er olan sözünü borç bilir.

أَنْجَزَ حُرٌّ مَا وَعَدَ وَوَعَدَ الْحُرُّ دَيْنٌ عَلَيْهِ.

Hayr işleyen (iyilik yapan)
kazanır.

مَنْ يَفْعَلُ الْخَيْرَ يَغْنَمْ.

En erken olacak şey zalimin
helâkı (yok oluşu), en delici ok
mazlumun bedduasıdır.

أَقْرَبُ الْأَشْيَاءِ صَرَعَةُ الظُّلْمِ،
وَأَنْفَدُ السِّهَامِ دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ.

Çok çalışmayan ve gayret edip
yorulmayan kimse
ilim öğrenemez.

لَا يَذْرُكُ الْعِلْمَ مَنْ لَا يُطِيلُ دَرَسَهُ
وَيَكْدُ نَفْسَهُ.

Hilm (yumuşak huyluluk)
kudretliyken merhamet,
öfkeliyken memnuniyet
göstermektir.

الْحِلْمُ إِظْهَارُ الرَّحْمَةِ عِنْدَ الْقُدْرَةِ
وَالرِّضَى عِنْدَ الْعُضْبِ.

Gıybet süfli (bayağı, aşağılık)
insanların otlağıdır.

الْغِيْبَةُ مَرْعى اللَّئَامِ.

Anne kalbi hariç bütün kalpler ölüdür.

كُلُّ الْقُلُوبِ هَامِدَةٌ
مَا عَدَا قَلْبَ الْوَالِدَةِ.

Yolculuktan dönüşünde ailene taş bile olsa bir hediye ver.

إِذَا رَجَعْتَ مِنَ السَّفَرِ،
قَدِّمْ لِأَهْلِكَ وَلَوْ حَجَرَ.

Eninde sonunda katilin akıbeti ölüm, zina edenin akıbeti yoksulluk olacaktır.

بَشِيرِ الْقَاتِلِ بِالْقَتْلِ وَالزَّانِيِ بِالْفَقْرِ
وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ.

Ahmağa nasihat veren kişinin misali, meyyitin (ölünün) başında şarkı söyleyen kimseye benzer.

نَاصِحُ الْأَحْمَقِ كَالْمُعْتَبِيِّ
عَلَى رَأْسِ الْمَيِّتِ.

Sevdiklerini yitirmek gurbettir.

فَقْدُ الْأَحَبِّ غُرْبَةٌ.

İyilik yapan gün gelir iyilik görür.

مَنْ بَرَّ بِرَبِّهِ يَوْمًا.

Tebessüm sevginin özü, sabır kusurların mezarıdır; zulüm ile galip olan mağluptur.

الْبَسْمُومَةُ مِثْقَالُ الْمَوَدَّةِ، وَالصَّبْرُ قَبْرُ
الْعِيُوبِ، وَالْغَالِبُ بِالظُّلْمِ مَغْلُوبٌ.

Yersiz gülüş edep noksanlığındandır.

الضَّحِكُ بِلَا سَبَبٍ مِنْ قِلَّةِ الْأَدَبِ.

Çalışıp gayret göstermek ham hayallere bel bağlamaktan daha doğrudur.

İyiliğin en güzeli tez olanıdır.

Yalnızlık kötü dosttan daha hayırlıdır.

Ölmek istesen bile ölemeyeceğin bir âleme göç etmeden önce bu dünyadaki ölümden kork ve onun için gerekli hazırlığını yap.

Kişinin sözü aklının terazisidir.

Güzel ahlak kadar kurbiyet vesilesi olan (Allah'a yaklaşır) başka bir şey yoktur.

Perhiz her devanın başıdır/her derde devadır.

Kurtuluşu arzulayan nefsinin arzularına gem vursun.

الْإِجْتِهَادُ مَعَ الْعَمَلِ أَصَوَّبٌ مِنَ
الْإِيْتِكَالِ عَلَى الْأَمَانِيِّ.

خَيْرُ الْبِرِّ عَاجِلُهُ.

الْوَحْدَةُ خَيْرٌ مِنْ جَلِيسِ السُّوءِ.

إِحْدَرِ الْمَوْتَ فِي هَذِهِ الدَّارِ ، قَبْلَ
أَنْ تَصِيرَ إِلَى دَارٍ تَتَمَتَّى فِيهَا
الْمَوْتُ فَلَا تَحْدَهُ.

كَلَامُ الرَّجُلِ مِيزَانُ عَقْلِهِ.

لَا قَرَابَةَ كَحُسْنِ الْخُلُقِ.

الْحِمِيَةُ رَأْسُ كُلِّ دَوَاءٍ.

مَنْ أَرَادَ النَّجَاةَ فَعَلَيْهِ بِتَرْكِ
الشَّهَوَاتِ.

Nimetlerin deęiş(ip elden git)
mesine ve belaların gelişine
en çok davetiye çıkaran şey
zulümdür.

الظُّلْمُ أَدْعَى شَيْءَ إِلَى تَغْيِيرِ نِعْمَةٍ.
وَتَعْجِيلِ نِقْمَةٍ.

Çok konuşan boş konuşur.

مَنْ أَكْثَرَ أَهْجَرَ.

Acele etmekte nedamet (pişmanlık),
teennî ile hareket etmekte
(aceleci davranmamakta)
selamet (esenlik) vardır.

فِي الْعَجَلَةِ النَّدَامَةُ
وَفِي التَّأْنِي السَّلَامَةُ.

Kusursuz dost arayan dostsuz
kalır.

مَنْ طَلَبَ أَحَاً يَلَا عَيْبٍ بَقِيَ يَلَا أَخٍ.

En hazırcevap kimse
öfkelenmeyen kimsedir.

أَحْضَرَ النَّاسِ جَوَابًا مَنْ لَا يَغْضَبُ.

İlim kalplerin hayatı, gözlerin
lambasıdır (aydınlığıdır/
ışığıdır/nurudur)

الْعِلْمُ حَيَاةُ الْقُلُوبِ
وَمَصَابِيحُ الْأَبْصَارِ.

En hoş güzellik edep
güzelliğidir.

أَحْسَنُ الْحُسْنِ حُسْنُ الْأَدَبِ.

Cömert Rahmân'ın sevgilisidir,
cimri ise şeytanın.

السَّخِيُّ حَبِيبُ الرَّحْمَنِ
وَالْبَخِيلُ حَبِيبُ الشَّيْطَانِ.

Horoz öter ama şafağın sökmesi ve günün doğması Allah'a bağlıdır.

أَلَدَيْكَ يَصِيحُ وَعَلَى اللَّهِ
طُلُوعُ الصَّبَاحِ وَبُرُوعُ الْفَجْرِ.

Allah'a karşı doğru ve dürüst olan kendini kurtarır.

مَنْ صَدَقَ اللَّهَ نَجَا.

Hayr (iyilik) bütünüyle şu üçündedir: Susmak, konuşmak ve bakmak; susması tefekkür (düşünme), konuşması hikmet ve bakışı ibret olan kimseye müjdeler olsun.

أَلْخَيْرُ كُلُّهُ فِي ثَلَاثٍ: السُّكُوتُ،
وَالكَلَامُ، وَالنَّظَرُ؛
فَطُوبَى لِمَنْ كَانَ سُكُوتُهُ فِكْرَةً،
وَكَلامُهُ حِكْمَةً، وَنَظَرُهُ عِبْرَةً.

Vakur ve suskun olması kişinin akıllı oluşunun emarelerindedir.

مِنْ عَلَامَاتِ الْعَاقِلِ حُسْنُ سَمْتِهِ
وَطُولُ صَمْتِهِ.

İyilik yaptığında onu saklı tut, iyilik gördüğünde ise onu yay. Sen (başkasına) bir iyilik yaparsan ondan kimseye bahsetme ama sana bir iyilik yapılırsa ondan herkese bahset.

إِذَا صَنَعْتَ مَعْرُوفًا فَاسْتُرْهُ
وَإِذَا صُنِعَ مَعَكَ فَانْشُرْهُ.

Mütevâzı (alçak gönüllü) olanı rahmet-i Rahmân büyütür/ yüceltir.

مَنْ تَوَاضَعَ سَمًا / رَفَعَ.